

LIDEN TIDNINGEN

2020-04

Ur innehållet Indals socken anno 1771
Vart tar vägen vägen?
Lyssna på landsbygden

DET LACKAR MOT JUL ...

Kära läsare!

Det lackar mot jul och 2020 går mot sitt slut. Tiden drar sig långsamt framåt och det är precis vad "lackar" betyder i det här sammanhanget – för den som undrar.

Ett verkligen händelserikt år. När det här skrivs är Joe Biden utnämnd till USA:s näste president av massmedia där. Det finns nämligen ingen gemensam valmyndighet i USA så ingen annan kan göra det. Ingen vet vad som kommer att hända i det stora landet. Det talas till och med om risk för oroligheter och en rad rättsprocesser har redan inletts.

I vårt svenska samhälle finns också motsättningar men de är nog ändå bara en krusning jämförelsevis. Kanske lär vi oss något för kommande år av det amerikanska valet. Till exempel att vi måste jobba mot ett gemensamt mål.

Även här hos oss har mycket förändrats. Trollbyn i Järkvissle är exempelvis till salu. En epok går i graven. Vi får väl se vad framtiden ger.

Covid-19 har inte släppt greppet om vår vardag och startade om efter sommaren, kanske beroende på att många trodde att

faran var över. Både antalet smittade och avlidna ökar igen. Det är inte konstigt att vi är trötta. Det är inte mycket annat som har påverkat oss så kraftigt. Många företagare kämpar för sin överlevnad då pandemin lagt sig som en våt filt över många verksamheter i landet. Behovet av hjälp till företagen är stort. Ändå träffar vi på redaktionen ibland de som inte riktigt tar pandemin på allvar men det bör vi göra om vi skall få kontroll över farsoten framöver.

Och så har vi vår bedrövlige väg 86 som vi är tvungna att använda om en sundsvallsresa är aktuell. I redaktörens minne dyker det upp några strofer ur ett gammalt skillingtryck: *Skjutspojken visa*, från förra århundradet, som väl illustrerar hur det känns att färdas på en sådan väg. Dessutom på själva julaftonen:

Vintern är biester och rocken är tunn,
Armbågen genom den lysar,
Tänderna hoppa, som kråkor, i mun,
Hoppsan! men skam den som fryser!

Julafton är det, – men skjutsen skall gå
Ända i blekaste döden.
Det är ordentligt – jag därför kör på.
Hoppsan! hvad lyckliga öden!"

Wilhelm von Braun, 1813 - 1860.
Författat okänt år.

Men det finns ljusglimtar!

Lidentidningen ges fortfarande ut och vi vill tacka alla annonsörer och medarbetare för ännu ett år. Utan er skulle det inte bli någon tidning!

**God Jul och Gott Nytt År
från redaktionen önskar
Eva-Rut och Anders!**

Lidentidningen 2020-04

Lidentidningen

Järkvissle 204
855 99 Liden
tel 0692-211 01
e-post: lidentidningen@telia.com
Utgivningsbevis: 31 116
Plusgiro 195 35 99-6

Ansvarig utgivare & redaktör:
Anders Högström
Layout: Anders Högström och Eva-Rut Lindberg
Annonser: Eva-Rut Lindberg
Tryckeri: Print 24, EU
Omslagsbild och illustrationer: Lars Gustafsson
Utgivningsområde: Indal, Liden, Holm,
Bispgården och Hammarstrand.

MUSIK RETUREN

Gamla
Musikinstrument

Köpes

- ♪ Piano
- ♪ Dragspel
- ♪ Stråkinstrument
- ♪ Stränginstrument
- ♪ Blåsinstrument

Alf 070-235 50 62
www.musikreturen.se

Familjedagar våren 2021

Lördagen den 30 januari
kl 12.00 – 15.00
Knylstugan på Jerikoberget i Liden

Lördagen den 20 februari
kl 12.00 – 15.00
Nertomtjärn i Västana

Lördagen den 13 mars
kl 12.00 – 15.00
Trollkåtan i Gussjön

Mat och kaffe serveras.

Alla tre ställen är coronaanpassade
så att de är säkra
för personal och matgäster.

Välkomna på våra aktiviteter

Se vidare på
www.trollriketsskoterklubb.se
eller på Facebook

För info kontakta Lillian 070-690 93 95

PRO Liden

OXSJÖGÅRDEN

Torsdag 3 december kl 15.00

Julgröt med skinksmörgås
Avgift 50 kr

Tag med julklapp för 50 kr
Anmälan senast 30 november
till Staffan Sollén
telefon 073-803 90 33

Preliminär utgivningsplan för 2020

Annonsbokning	Material	Utkommer
Nr 1 v 06	v 07	v 11
Nr 2 v 19	v 20	v 24
Nr 3 v 32	v 33	v 37
Nr 4 v 45	v 46	v 50

Vi kan hjälpa till med utformningen av nya annonser. Kontakta oss per mail Lidentidningen@telia.com eller telefon 0692-211 01 för information om mått och priser.

Husåsvägen 14

Medicinsk fotvård
Fotvårdsprodukter

Jag finns också i
Bispgården och Kälarne

Helena 070-610 64 37

VART TAR VÄGEN VÄGEN?

Riksväg 86 kan i nuläget betecknas som riskväg då vägbanan på sina håll är undermålig. I mörker och höstrusk gäller det därför för oss som trafikerar vägen att se upp, eller kanske rättare sagt ner, så att håligheter inte orsakar att hjul och framvagnsinställningar gör våra fordon körodugliga.

RV86 - riksväg 86 - är för oss som bor mellan Kävsta och Bispgården vår naturliga förbindelse när vi behöver åka till stan, det vill säga Sundsvall och det är en väg med gamla anor. En och annan pilgrim vandrade från 1000-talets början längs denna sträcka för att besöka Olof den heliges grav i Nidarosdomen. Vandringsen påbörjades vid Selånger för att 45 mil senare avslutas i den norska kuststaden.

Långt innan stigar och vägar trampades upp skedde transporterna på vattenleder. Kring Indalsälven har människor bott ända sedan inlandsisen började smälta för 10.000 år sedan. När sågverken anlades vid kusterna var älvarna naturliga leder för att forsla timmer vilket ju var orsaken till att Storforsen i Ragunda tystnade när Magnus Huss år 1796 "råkade" tömma Ragundasjön vilket gav älven en ny sträckning.

Jämtlandsvägen

Kring förra sekelskiftet kallades RV86 kort och gott för jämtlandsvägen. Då fanns inga vägnummer, dessa infördes först under 1940-talet och vägen tilldelades numret 325. År 1962 infördes det numreringsystem som vi har idag och vägen blev RV86.

Under 1900-talet har RV86 genomgått flera förändringar. Den första bron vid Kävsta var en träbro som vid 1800-talets slut ersatte ti-

Vid Bispfors finns denna skylt på RV86 mot Sundsvall. Om ett år kan den vara borta.

digare färjor men som 50 år senare fick ge plats åt en bågbro i stål. Delar av dagens väg byggdes under 1930-talet av beredskapsarbetare som så kallad AK-väg.* Vid denna tid var arbetslösheten stor och Statens arbetslöshetskommission skapade sysselsättning mot en ringa ersättning för grovarbetare som fick bygga dessa vägar för hand, med hackor och spett i sina anletens svett. När vägen så slutligen fått sin nuvarande sträckning under 1970-talets senare del skedde detta med hjälp av diverse olika maskiner.

Sveriges sämsta väg?

Fram till dess att kraftverken började anläggas under 1950-talet trafikeras Indalsälven med ångbåt från Bergeforsen ända upp till Utanede, och timmer flottades ned till kusten. Nu transporteras timret med stora och tunga lastbilar på RV86. Detta sliter rejält och den senaste snöfattiga vintern har gått hårt åt vägen. År 2015 utsågs 86:an vid Motormännens väggranskning till en av Sveriges sämsta riksvägar, ett föga smickrande epitet. Ilskan över den dåliga vägen har avhandlats i mer eller mindre ironiska ordalag i olika facebook-grupper.

Kraftverksutbyggnaden

I samband med kraftverkens utbyggnad dämades Indalsälven upp vilket höjde vattennivån

med cirka 15 meter vid Kävsta. Bågbron sprängdes och den nuvarande stålbalksbron uppfördes. I år har framkomligheten på bron under hösten varit begränsad i samband med att Trafikverket utfört arbeten, bland annat med reparation av kantbalken, så att den ska klara av tyngre trafik enligt den nya bärighetsklassen BK4. Detta innebär att bruttovikten kan ökas från 64 till 74 ton.

Kommande underhåll

I dagarna har Trafikverket släppt rapporten *Inriktningsunderlag inför transportinfrastrukturplaneringen för perioden 2022 - 2033 och 2022 - 2037*. Där framgår att bästa resursanvändningen är att underhålla det befintliga vägnätet. Det totala asfalterade svenska vägnätet är ungefär 80 000 kilometer och normalt asfalteras 6 000 kilometer varje år. Den genomsnittliga omloppstiden blir då 15 - 18 år. RV86 förstärktes och fick ny beläggning under åren 2012 - 2014 men nu är det dags

igen. På fem år har vägen slitits ner så mycket att det blir nödvändigt att lägga på ny asfalt från Kävstabron och upp till Bispgården. Om allt följer planerna kommer detta att ske nästa sommar, men fram till dess får vi fortsätta att väja för hålen i den befintliga vägen.

Text och bild: Eva-Rut Lindberg

Källor: Jönköpings läns museum, Jamtli, Sundsvalls tidning, Sundsvallsminnen, Trafikverket, Wikipedia.

* AK-väg. År 1922 var mer än 34 procent av befolkningen arbetslös. Statens Arbetslöshetskommission ordnade då så kallat nödhjälpsarbete, som bestod av väg- och brobyggen, skogsarbete och utdikning av åkermark. Detta år var cirka 35 000 personer sysselsatta genom kommissionens försorg. På 1930-talet kom benämningen att bli AK-arbete. (Wikipedia)

Pär Hansson
BYGG

- ☐ Nybyggnationer
- ☐ Ombyggnationer
- ☐ Tillbyggnationer

Använd gärna rotavdraget

Pär Hansson, Fullblodsvägen 25, 857 52 Sundsvall, 070-3439750
par@hanssonbygg.se, www.hanssonbygg.se

Järkvissle Ekogård

Vi har ekologiskt jordbruk med naturbete och är kravgodkända

Bra för korna - bra för klimatet!

Du kan beställa ungnöt styckat och klart: halv, kvart, åttodel

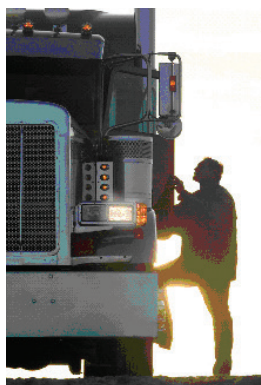
Örjan Rudin och Pia Nägele
Järkvissle 213, 855 99 Liden
070 - 534 93 83
orjan.rudin@jarkvissle.se

P L B Bygg AB

Kontakta oss för lediga lägenheter eller lokaler

060-15 90 40, 070-310 55 12
Peter@plb.se

YTTERBOM'S TRAFIK AB

070-666 74 91

060-928 28

- Lastväxlare
- Maskintransporter
- Kranbilar
- Containeruthyrning

ROLF LIDBERG OCH BUSSTAVLOR

Populärt busskort hos DIN TUR. För trollnördar är motivet nr 15 i vykortsserien målat 1986.

Den kände trollmålaren Rolf Lidberg (1930 – 2005) reste i september 1979 med omnibussen hos Anna Norbergs Buss AB, från Sundsvall till Sillre, vid Indalsälven, i ett hemligt ärende. Rolf hade med sig ett väl inslaget paket. Beställaren och mottagaren i Sillre var jordbrukarhustrun och tillika den mångåriga bussägarinnan Anna Norberg (1904 – 1981). Hon förberedde uppvaktningen av sonen Per Ingmar Norberg (1929 – 2011) på hans 50-årsdag den 20 september 1979. Den hemliga presenten var en av Rolf Lidberg nymålad tavla i original, med motiv av en äldre buss fullpackad med troll. Tavlan blev mycket populär och finns ännu kvar i släkten. Presenten var väl vald med tanke på att Per Ingmar året efter födelsedagen tog över rollen som verkställande direktör i bussbolaget.

Presenttavlan på 50-årsdagen till den blivande verkställande direktören i Anna Norbergs Buss AB, Per Ingmar Norberg, den 20 september 1979.

Tack till Lilian Ohls och Arne Andersson i Enviken för all hjälp med artikeln. Och ett särskilt tack till Martin Viklund på Alnö som bevarat busskortet i alla år.

Anna Norberg hade efter maken Jonas Gottfrid Norbergs hastiga bortgång 1943 haft ansvaret för verksamheten i 37 (!) år. Bussbolaget hade startats den 1 augusti 1924 av maken tillsammans med kollegan Anders Söderberg. Per Ingmar var bussdirektör i 17 år fram till 1997, då den tidigare busskonduktören Kåge Lindström blev familjeföretagets sista VD. Måndagen den 30 juni 2008 klockan 22.47 nådde den sista turen sin slutstation i Liden och en 84-årig bussepok var till ända för familjeföretaget. Dagen efter tog bussjätten Byberg & Nordin Busstrafik AB över verksamheten. Idag utförs busstransporterna av olika entreprenörer under varumärket DIN TUR.

Rolf Lidbergs trolltavlor har alltid varit populära. Busskort i hårdplast (kallas idag Reskort) infördes år 2000 och kom då att prydas med bl a den populära målningen "Strandhugget" från 1986, troligen fram till 2013 (?).

Text: Arne Johansson, Järkvissle
Foto: Arne Andersson, Enviken

Liden

Måndag - Fredag 10 - 19

Lördag 10 - 16

Söndag 12 - 16

*Lotta med personal
önskar
God Jul och
Gott Nytt År*

Vill du ha dina varor packade för
avhämtning eller hemleverans, maila
din inköpslista till info@lidlenslivs.se

Uttagsautomaten finns inne i butiken
och är tillgänglig när vi har öppet.

Vi är ombud för

Lidenvägen 94, tel 0692 – 100 26, facebook/Tempo Liden

**GOD JUL
OCH ETT GOTT
NYTT ÅR!**

Vill du vara med och jobba
för mer Centerpolitik
Ta kontakt med oss på:
[www.facebook.com/
centerpartietsundsvall/](http://www.facebook.com/centerpartietsundsvall/)

NÄROMLAD
POLITIK

Centerpartiet

**HAMMARSTRANDS
BEGRAVNINGSBYRÅ**

Vi finns bara några mil bort och
utför alla tjänster i samband
med dödsfallet

All service inför kyrklig
begravning
Borgerlig begravningsofficiant
Transporter
Minnesstunder
Bouppteckningar
Auktioner

Vi har jour dygnet runt
0696-105 08

Per Bergvall & Co

LHS Maskiner AB

PROFFS PÅ PARK & MARK

Vi ser till att Ni blir nöjd med Er investering

LHS Maskiner firar 30 år under hela 2020.
Vi är både glada och stolta över att ha varit
med en så lång tid i denna trevlig bransch.
Idag har vi ett brett och noggrant utvalt
sortiment av maskiner och redskap för
lantbruk, entreprenad och grönyta.

Försäljning, reservdelar, service, reparationer
Sundsvall: 060-57 72 20 – Östersund: 063-660 72 20
info@lhsmaskiner.se, www.lhsmaskiner.se

LYSSNA PÅ LANDSBYGDEN

”Lyssna på landsbygden” är ett konstprojekt som Tove Gulliksson arbetar med - men vad är det som vi ska lyssna på? Tove tycker att det oftast blir mycket fokus på staden och urbaniseringen och anser att både konst och pengar behöver finnas även i bygderna. Hon vill att balans ska återskapas mellan stad och land eftersom båda är lika viktiga.

Tove Gulliksson avbildar nu fotografier som hon har fått tips om genom upprop på sociala medier. Bilderna ska ställas ut i varje bygd som är de som definieras i kommunens landsbygdsprogram, det vill säga Sättna, Alnö, Njurunda, Matfors, Stöde och Indal-Liden.

Tove målar med färger som hon tillverkat själv från grödor som odlats i området av samma skäl som hon vill lyfta upp landsbygdernas fördelar och utmaningar. Färgerna är resurser som finns här genom grödorna som finns i bygderna. Hon själv bidrar med idén och måleri, bygdeinvånarna bidrar med motiv, tips, färger, och de goda samtalen.

Vem är hon?

Vem är då Tove Gulliksson? Hon är bördig från Kovland och har tillsammans med sambon Thomas Medelheim från Västlönning valt en hållbar livsstil. För drygt fem år sedan hade paret sparat ihop pengar för att tillbringa några månader på resande fot i Asien och Australien. När de skulle köpa biljetterna tänkte de om, och kom fram till att de faktiskt inte ville göra en långresa. I stället tog de ett sabbatsår och genomförde ett levnadsexperiment. De hade länge funderat på hållbarhet och hur de levde. Nu kände de att det fanns möjlighet att fördjupa sig i dessa frågor och praktisera detta närmare. Tove Gulliksson är utbildad designer och kommunikatör och har studerat i Sundsvall och Norrköping. De senaste två åren har hon gått på Ålsta folkhögskolas konstlinje i Fränsta och jobbar nu mest med sina konstnärliga projekt.

Giftriga färger

Konstnärers färger är inte alltid att leka med eftersom pigment med det giftiga tungmetallämnet kadmium kan förekomma. Ämnet finns sedan början på 1900-talet i konstnärsfärger och har varit populära eftersom de ofta är starka och klara, har bra täckförmåga och är ljusäkta. Pigmenten är giftiga och kan orsaka cancer eller njurskador och bryts inte heller ner i naturen. Detta medför att de kan tas upp av växter för att senare föras vidare till människor och djur. Trots förbud mot att använda kadmium infördes 1973 så gäller inte detta för konstnärsfärger men nu utvecklas det fler och fler kadmiumfria i det gula och röda färgspektrumet. Genom att använda färger från grödor som Tove Gulliksson tillverkar själv kan hon garantera att färgerna är giftriga. Naturfärger fungerar dock som livet självt; de åldras, bryts ned för att slutligen försvinna. Därför fotograferar Tove alltid sina akvareller i förhoppning att bilderna i datorn ska ha ett längre liv än hennes akvareller.

Gudmundstjärn och vindruvor

Ett av motiven till den kommande utställningen är Gudmundstjärn. Tove Gulliksson vill visa upp det gamla hemmanet och den del av bygdehistorien som handlar om självhushåll och fåbodliv. Vad passade då inte bättre än att använda saften från druvor som odlas lokalt i Lönning? Ja ni läste rätt, odlade vindruvor från Indal! Det är den tidigare stadsträdgårdsmästaren Ove Johansson som har dragit från sina experimentella odlingar med grödor som annars brukar anses vara svåra att odla i Västernorrland.

Bilden som Tove Gulliksson målat, efter en bild som Gunilla Bystedt har tagit på Gudmundstjärn i Indal, förmedlar både spänning och vemod.

Akvarellen kommer att ingå i den kommande vandringsutställningen. (Bilden är beskuren)

Hållbar konst?

Begreppet hållbar kan ha många betydelser, så vad kan anses vara hållbart i detta sammanhang. Är det konstverket som ska vara hållbart över tid eller är det hållbara metoder att skapa konst som avses? Tove Gulliksson arbetar med det senare konceptet och i projektet ”Lyssna på landsbygden” använder hon sig uteslutande av färger med kulörer från lokalt producerat material. De små akvarellerna laverar hon monokromt då de olika färgerna inte går att kontrollera på samma sätt som vid ”vanlig” akvarellmålning.

Land och stad

För Tove Gulliksson har land och stad alltid stått i motsatsförhållande till varandra. I Sverige finns det inte någon vedertagen precisering för vad som är landsbygd. Olika definitioner används för olika syften. Till exempel har *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys)* sex indelningar. Vanligtvis kallar vi områden med lantlig bebyggelse för landsbygd, inte att förväxla med landsort som betecknar ”landet utom huvudstaden”.

Staden klarar sig inte utan det som produceras på landsbygden såsom elektricitet, spannmål och kött. Staden däremot står för administration och utbildning. Sedan finns det förstås gråzoner med industrier och / eller de stora affärscentra som nu har etablerat sig utanför varje större stad. Den nu pågående coronapandemin har dock visat att mycket av de administrativa uppgifterna och utbildning kan utföras och genomföras på distans, vilket möjliggör för många att bo kvar eller återvända till bygderna.

Man kan redan nu ta del av projektet på instagram: @lyssnapalandsbygden

Text: Eva-Rut Lindberg

Rödbetor och rödkål ger Tove Gulliksson hennes favoritfärger. Rödbetsspadet kan ge allt ifrån gulröda till vinröda färger. Rödkålen kan skifta från knallrosa till kornblått. Foto: Lena Sjödin.

A photograph of a wind turbine in a snowy landscape at sunset. The turbine is on the left, and the sky is a mix of orange, yellow, and blue. Snow-covered evergreen trees are in the foreground and middle ground.

*Eolus önskar alla
en riktigt God Jul
och ett Gott Nytt År!*

010-199 88 00 | info@eolusvind.com
www.eolusvind.com

The logo for Eolus, featuring a stylized white wing or leaf shape above the word "eolus" in a lowercase, sans-serif font. A small trademark symbol (TM) is located at the bottom right of the word.

INDALS SOCKEN ANNO 1771

I förra numret av Lidentidningen diskuterades grannsocknen Liden. Den unge topografen och genealogen Abraham Abrahamson Hülpers beskrev på uppdrag av Vetenskaps Akademin i Stockholm förhållandena i bygden. Den unge vetenskapsmannen gjorde sig dock inte besväret att åka från sitt bekväma hem i Västerås endast för att berätta om Lidens socken. Han skulle faktiskt beskriva hela Norrland! Det ska vi inte gå in på, men låt oss i alla fall följa honom till Indal.

Indal, Liden och Holm har tveklöst sina egenheter, både nu som förr, men om ni kan tro det så fanns många likheter mellan byarna även på 1700-talet. Tillsammans bildade de ju trots allt ett tingslag. Abrahamson diskuterar faktiskt saker som mode och mat i byarna i sitt avsnitt om Indal, alla saker som var desamma över sockengränserna.

Ny kyrka och samarbete i socknen

Socknens namn kommer från det faktum att den ligger i en större dal (något kanske inte helt oväntat). De första som byggde i dalen var finnar som snickrade sina stugor på norrsidan älven. Där bodde också de flesta 1771. År 1480 hade man upprättat socknens första kyrka men på senare tid hade byn växt med sådan fart att den inte längre räckte till. År 1763 byggdes en

ny kyrka som skulle rymma socknens invånare, alltså bara några år innan Abrahamson kom dit.

Att byn växte märktes på andra sätt också. Till exempel fanns det *informatorer*, ungefär som privatlärare, på plats i Indal som undervisade traktens unga. De två lärarna avlönades med sockenbornas gemensamma medel. Liknande samarbete finansierade byns fattighus som låg just intill den nybyggda kyrkan. I fattighuset tog man hand om de två så kallade fattighjonerna.

Ett jordbruk på uppgång

En läsare med gott minne kommer nog ihåg den vikt Abrahamson lade på laxfisket i Liden. I sin berättelse om Indal nämner han en annan vetenskapsmans arbete om norrländskt laxfiske. Indalsborna svarade dock precis som Lidenborna när han frågade dem hur fisket gick: nämligen att det gick sämre!

Cafe Grodan

Österflygge 143, 855 99 Liden, 073-079 85 48,
www.cafegrodan.se, hembakat@cafegrodan.se
FB Cafe Grodan

måndag	9.00-17.30, lunch 13.30-14.30
tisdag	9.00-17.30, lunch 13.30-14.30
onsdag	9.00-17.30, lunch 13.30-14.30
torsdag	stängt
fredag	9.00-17.30, lunch 12.30-13.30
lördag	9.00-14.00
söndag	stängt

Från
mitt bageri
kan du beställa
fikabröd för avhämtning
eller leverans efter
överrensommelse

Äkta hembakat
Utan genvägar!

*Innehållet i art
är hämtat ur de
unika boken o
Medelpad av A
Abrahamson H
tryckt 1771.*

*Indals kyrka in
1763, det vill s
250-årsjubilee
2013. Kyrkan v
bara 8 år gamm
Abraham Abra
Hülpers besök
1771. Foto 20
Johansson.*

*Illustration utfö
av konstnär Le
Gustafsson, Li*

Abrahamson berömde Indal när han diskuterade Lidens jordbruk. Lidens dåliga skördar skulle vändas på samma vis som Indals hade vänts, med nya rön och tekniker! Den branta terrängen hade på grund av häftiga regn spolat bort flera skördar, och hård lera hade på andra ställen försvårat jordbruket. Man hade börjat få bukt med problemen. Metoden var att gräva kraftigare diken och noggrannare föra bort smältvatten samt att börja försöka plöja upp den hårda leran för att få tillgång till god jord. Framgångarna hoppades man skulle leda till att fler ville arrendera jord i socknen.

Indals boskapsdjur

Abrahamson menade att betesmarkerna mellan bergen i Indals socken var utmärkta. Det ledde till att man, tillsammans med några bönder från Liden, kunde hålla marknader där man sålde smör och annat till folk från Sundsvall och Timrå. I Indal fanns det så många som 150 hästar, 570 kor, 30 oxar, 290 ungnöt, 712 får, 350 getter och 150 svin.

Skog och mark samt källan i Tomming

Skogen i Indals socken användes mestadels för visst balkbygge och brädbygge. Det fanns några grovbladade sägar men inte något fanns av den industri som snart skulle växa fram i trakterna.

Sjöarna hade Abrahamson inte mycket att säga om. En vattenkälla var dock intressant nog att nämnas: nämligen en av kyrkoherde Lang i Tomming upptagen källa. Vattnet menade folket i bygden skulle främst användas som kokvatten och liknande. Detta ska ha gjort byn särskilt välmående. År 1758, alltså 13 år innan Abrahamson kom dit, började man ta vatten från källan. Folket därifrån hävdade att ingen i byn varit sjuk sedan dess!

Mat och mode

I 1700-talets Indal, även i Liden och Holm, verkade inte kosten vara särskilt varierad. Mestadels åt man hårt bröd och strömming. Detta var sta-

ikeln
en
m
Abraham
Hülpers,

vigdes
äga
firades
var
mal när
hamson
te Indal
10: Arne

örd
ars
iden.

peln för alla mål och man åt ofta fem mål om dagen. Byborna tyckte bäst om att dricka julöl och svagdricka till måltiderna.

Kläder slet man på länge och att laga dem var en nödvändighet. Men mode fanns det i alla fall! Kvinnorna i socknarna bar en fyrkantig huvudduk som kallas en ”sperel”. Gifta kvinnor bar duken med uppvikta hörn medan ogifta kvinnor hade dem nedvikna. Traditionen verkar ha varit något särskilt för just Medelpad. Även kvinnorna i Stöde bar ”sperel”.

Vid bröllop hade brudgummen antingen en ljusblå eller en svart rock med mörkblå väst. De kunde också få låna en svart kappav kyrkan. Bruden var mestadels svartklädd, något som kanske tycks märkligt när det läses med moderna ögon.

Och i det ligger väl skönheten med historia, att se vad som en gång varit, ger väl vår nutid något av en ny glans? Att man åt strömming och

hårdbröd fem gånger om dagen förr kanske får dagens fredagsmiddag att smaka lite extra gott? Och kanske ställer man nya frågor till sin samtid när man sett tillbaka på det förflutna. Till exempel kan man ju fundera på vad som hände med den där källan i Tomming. Kanske är det något vi borde underrätta Folkhälsomyndigheten om, nu när coronaviruset rasar vidare?

Johan Persson
Åsen i Liden/Uppsala

Insamlingsstiftelsen
LIDENS BLOMSTERFOND
Ring 070 - 655 94 93
för information
Handelsbanken Liden
Clearingnr 6344
Kontonr 372 621 791
Din gåva ger glädje i Liden

*Tessan med personal
önskar God Jul 2020*

Café

Öppet måndag - fredag

Dagens lunch

Minst två rätter inklusive
kaffe och pajbuffé

Bed & Breakfast

Flera typer av boende för
turister och företag i
Bispgården, Holmstagården,
Utanedede, Järkvissle
och Lagfors

Vi skottar snö

Vi köper in dödsbon
flyttbon samt hela fastigheter
med eller utan innehåll

Vi fixar rot/rut

Tel: 070 - 214 49 52, www.tessanisillre.se, [facebook/Tessan i Sillre](https://www.facebook.com/Tessan+i+Sillre)

Tempo

Indal

Beställa varor

Vi plockar ihop er beställning
som hämtas i butiken.

Ring, maila eller lämna in
beställningsnota till oss
dagen före leverans.

Vi kan också ordna med utkörning.

Fältvägen 3, tel 060-920 30, 070-335 14 24
[facebook/Tempo Indal](https://www.facebook.com/TempoIndal), e-post: tempo.indal@telia.com

Öppet

Mån - fre	10 - 19
Lör	10 - 17
Sön	11 - 16

Julens catering

av jultallrik och
julsmörgåsar.

Hör av er för mer info
eller kolla vår hemsida
www.cateringindal.se

Julskyltning 29 december

i samverkan med Indals
Skoterklubb, Indals IF, m fl
Kontaktpersoner
Viktoria Melin, Tempo Indal
Fredrik Wiklander
Indals Skoterklubb
073-836 70 78

VI HITTAR SPECIAL-SORTIMENT I DIN SKOG!

Bäste Skogsägare, planerar du att avverka?

Vi förädlar din skog och skapar mervärden genom att ta ut specialsortiment! Just nu stort behov av slutavverkningar av gran för uttag av svarvtimmer. Dessa bestånd kan även innehålla fina kraftledningsstolpar av tall, 16-23 meter med högt pris

Specialsortiment vi tar ut:

Tall

Kraftledningsstolpar
Stamblock
Grovtimmer
Octostolp (av massaved)

Gran

Svarvtimmer
Stegslan

Löv

Björksågskubb

Kontakta mig så kommer jag och tittar över vilka specialsortiment som finns i din skog, samt berättar vilka tjänster som vi kan erbjuda dig med utgångspunkt från dina önskemål.

Stefan Maina 0696-68 11 49
stefan.maina@rundvirkeskog.se

Rundvirke Skog

www.rundvirkeskog.se

RAGUNDASJÖNS TÖMNING BLEV EN DYR AFFÄR

Sommaren 1796 tömdes Ragundasjön och vållade därmed stora skador på den 10 mil långa sträckan ner till Bottenhavet. Lite drygt ett år senare var det dags att gå igenom de skadeståndsanspråk som de drabbade i Fors, Lidens, Holms, Indals och Timrå socknar samt övriga lidande ansåg sig ha på Ragunda och Stugu socknemän.

Förlorat fiske och slätter

När det gällde Västerede byamän i Fors socken ansåg Häradssynerätten att det avtal som ingicks 1794 skulle gälla. Det innebar att Ragunda och Stugu socknemän bland annat skulle betala ersättning för förlorat fiske och slätter i all tid och evighet.

Övriga drabbade hade inget sådant avtal, utan de fick inkomma med krav som Häradssynerätten sedan tog ställning till. De skador som man kunde få ersättning för var:

- bortskuren och skadad jord
- bortskuren och skadad skog
- påverkat skatte- och kronolaxfiske
- påverkan på sågverk

Ett tunnland bortskuren åker skulle ersättas med 20-40 riksdaler beroende på tidigare avkastning. För ett tunnland skadad äng kunde man få mellan 3 och 36 riksdaler. Högst ersättning fick man för ren- och åkerhö av bästa kvalitet och skarpängs värderades lägst. När det gällde skadad jord så utgick ersättning till dess att jorden återhämtat sig och ersättningens storlek grundade sig i avkastningen från föregående år för lin, hampa och potatis.

Skogen

När det gällde skogen konstaterades, att även fast de flesta drabbade fortfarande hade tillgång till mycket skog, så gjorde avstånd och svårigheter med transport, att ersättning skulle utgå. Varje tunnland bortskuren skog som kunnat användas till hus- och sågtimmer skulle ersättas med max 5 riksdaler och sämre

till drygt 2 riksdaler. Skadad skog skulle ersättas med 20 daler för den bättre och 12 för den sämre.

Beträffande förlorat skatte- och kronofiske beslutade Häradssynerätten att ersättning skulle utgå med 10 riksdaler för en tunna med bättre lax och 8 riksdaler för sämre tills dess att fisket återhämtat sig. Värdet av eventuell fångad fisk under återhämtningstiden skulle dock dras av. Lidens socknemän blev dock utan denna ersättning, eftersom de sluppit att betala arrendekostnaden för 1796 års lax- och sikfiskan på grund av sjötömningen. Den totala arrendekostnaden för fisket uppgick 526 riksdaler/år och den skulle fortsatt betalas till Kongl. Maj:t och Kronan. Dessutom skulle tiondet till prästerskapet i Fors och Indals pastorat betalas som vanligt.

Sågverken

Sågverken i Utanede, Glimå/Backebäcken, Nilsböle och Berge blev helt bortspolade och skulle ersättas utifrån den värdering som ägarna tidigare angett och styrkt. Sätters såg fick 10 riksdaler och Indals sågverk, som åskat drygt 507 riksdaler som ersättning för nybyggnationer, fick 430 riksdaler. Sämre gick det för Gerula sågkvarn. De fick inte ett öre av de 350 riksdaler de begärt, eftersom ingen tidigare besiktning gjorts som kunde ligga till grund för kravet. Kongl. Maj:t och Kronan ville ha ersättning för de 60 riksdaler i utebliven ränta, som sågverken sluppit betala för 1796, på grund av sjötömningen. Dessutom ville 'kronan' ha ersättning för den tid som fiskena framåt skulle vara obrukbara.

Delägarna i Gerula, Boda, Indals och Berge sågverk ville ha ersättning för verksamhetsavbrott, inkomstbortfall samt övriga kostnader, men de fick avslag. Även brukspatronen Petré, vice borgmästare Anders Forsstedt och handelsmannen Hans Edlunds nekades ersättning.

De drabbade kunde även få ersättning för förstört lösöre och annan egendom, förutsatt att de kunde styrka värdet och beloppet på det som skulle ersättas, annars blev de utan. När det gällde ersättning för bräder, spiror, bjälkar och sågtimmer satte Häradssynerätten en fast ersättning.

Rättegångskostnader

Ragunda och Stugu socknemän måste också betala rättegångskostnaden samt stå för Fors, Lidens och Indals socknemäns utlägg för Domhavande, Nämnden och Lantmätaren med lite drygt 338 riksdaler. De skulle även betala drygt 21 riksdaler till landsfiskalen och vice härads-hövdinge Tryggdahl, 12 riksdaler till adjunkten Oldberg, 20 riksdaler till änkan Majorskan af Huss och slutligen 5 riksdaler till Ludwicksbergs och Österstöms Sågverks Intressenter.

Älven flyter på från fjällen i väst till Bottenhavet i öst, obekymrad över de skadestånskrav den orsakat

Häradssynerätten konstaterar också i sin skrivelse från den 4 juli 1797 att sjötömningen den 6 juni 1796 inte var Ragunda och Stugu socknemäns avsikt. Det som hände var inte uppsåtligt, utan grundorsaken var det oförsiktiga och våldsamma företag som denna utgrävning var. Om det funnits kunniga mäns tillsyn och styrning hade katastrofen troligtvis inte inträffat.

Text och bild: Maud Herkules, Västerede

**God jul
och
gott nytt år**

**Önskar vi
alla våra kunder
och leverantörer**

**HALÉNS
BYGG OCH
LANTHANDEL**
HAMMARSTRAND

Anders med personal

GRANNGÅRDEN
ETABL. 1880

MORMOR MÄRTAS ÖLCAFÉ I SUNDSVALL

Min mormor var en bestämd, rättvis och kraftfull kvinna som lyckades förverkliga sina drömmar i vuxen ålder. Hon växte upp i en trång "drängstuga" i Österede med många halvsyskon och under fattiga förhållanden. Märta blev mest känd för att hon byggde upp Utsiktens Turistgård under 40- och 50-talen. Nu vill jag berätta om hennes uppväxt i Österede och om hennes tid i Stockholm under 50- och 60-talen.

Uppväxten vid "Drängstugan" i Österede

Märta föddes i oktober 1901 i Ede by som ligger vid Döda fallet i Jämtland. Hennes mamma Ida Wassberg arbetar som piga hos Handlare Ivar Fors i Ede. Hon träffar då Karl Anton Olsson som var son till en "järnvägsrallare" som bosätter sig i grannbyn Österede under

*Zephanius Torp, sonen Oscar vid staketet.
Foto 1950-talet.*

Märta konfirmeras i
Fors kyrka 1915.

Paul och Märta
Lidgren 1919.

1890 talet. Ida och Karl Anton umgicks på fritiden och samtycke uppstod. De blir ett par och på hösten 1901 föds deras gemensamma dotter Märta. Karl Anton erkänner faderskapet men någon vigsel blir det inte. Det visade sig att Karl Anton även blir pappa till ännu en flicka under våren 1902 och han gifter sig med hennes mamma. När Ida föder sin dotter så upphör hennes arbete i Ede. Hon får då anställning som piga hos Handlare E-O Engström i Österede. Under hösten 1902 gifter sig Ida med den tjugo år äldre Zephanius Forsberg som är dräng på samma gård. Han är änklings med två små flickor och de bor i en liten "drängstuga" i anslutning till bondgården. Ida och Zephanius fick åtta barn tillsammans under åren 1904 till 1920. Tre av barnen avled inom sitt första levnadsår. Att arbeta som piga och dräng på en större bondgård betydde arbete varje dag från tidig morgon till sen kväll. De äldre barnen fick hjälpa till i hemmet med diverse sysslor, hämta vatten, diska, bära in ved, städa, passa barnen m m. När de blev lite äldre kunde de även vara med vid arbeten på bondgården. Vid höbärgning, potatisupptagning, vara med vid fåbodarna och vakta kor och getter, hjälpa till vid mjölkning och vid tillagning av kams, messmör och grädde. Märta

blev inskriven vid Vesterede folkskola den 15 september 1910 och fick sitt avgångsbetyg den 27 maj 1914. Lärarinnan Maria Persson och E Eriksson å skolrådets vägnar har skrivit under betyget. Hon var mycket duktig i skolan och hade *Berömligt* (högsta betyget) i ämnet modersmål. *Med utmärkt beröm godkänt* i nio ämnen (näst högsta betyget) och under sin skoltid ådagalagt *Mycket god flit och mycket gott uppförande*. Märta konfirmerades i Fors kyrka i Bispgården 1915. Hon var då klar med skolan och arbetade i hemmet med hushållsarbete och barnpassning. Märta hade ett bra stöd ifrån Zephanius äldsta dottern Jenny som han hade i ett tidigare äktenskap och de kom att hålla bra kontakt med varandra även i vuxen ålder.

"Bondmora" vid Högen i Järkvissle

Vid 17 års ålder flyttade Märta ifrån den trånga "Drängstugan" i Österede för att påbörja sitt nya liv. Hon kom åkande med häst och vagn till Järkvissle by under sommaren 1918. Där påbörjade hon sin anställning som piga hos Bonden "Erke" Gerdin. Märta arbetade och bodde hos familjen Gerdin under något år och kom då

att träffa sin blivande make Paul Lidgren från Järkvissle. Under sommaren 1919 gifter de sig i Lidens kyrka. Paret bosätter sig på "Högen" i Pauls föräldrahem där även hans föräldrar kom att bo och verka under sin livstid. Paul och Märta blir föräldrar till fyra barn. Viola f.1920, Karin f.1922 (min mamma), Holger f.1926 och Barbro f.1930. Livet vid Högen påminde Märta om hennes uppväxt i Österede. Nu är hon "bondmora", mor till fyra barn, hushållsarbete, mjölkar kor och allt annat arbete på gården. Hon ville nu uppfylla sin ungdomsdröm och leva ett annat liv.

Märtas ölcafé i Sundsvall

Märta hade inget större intresse av jordbruk och ladugårdsarbete utan ville arbeta inom turistnäringen. Under åren 1934 och 1935 drev hon ett eget öl-café på Sjögatan 21 i Sundsvall. Märta har öppet under vardagar (måndag – lördag) och åker buss hem till Järkvissle över helgen. Under sommarlovet bor min mamma Karin hos henne och hjälper till i caféet. Karin är då 12-13 år och hon hjälper till i köket och går ut med smörgåsar till olika kunder i närområdet. Hemma på Högen hade familjen anställt en barnflicka som hjälpte till i hushållet. Äldsta barnet Viola är 14 – 15 år och hon får ta ett stort ansvar hemma på gården där även Pauls föräldrar bor och hjälper till. Märta avvecklade sitt öl-café i Sundsvall un-

der hösten 1935. Det visade sig att Café Utsikten i Silire är till salu. Gottfrid Lind i Stordalen äger caféet som byggdes under början av 30-talet i samband med att Silire Kraftverk uppfördes. Då bodde många "vattenrallare" med familjer i byarna runt Utsikten och många samlades vid Caféet under sin fritid. När "kraftverksrallarna" flyttade västerut så köper Paul och Märta Café Utsikten som kom att bli ett mycket populärt turistmål under många år. Under våren 1943 drabbades familjen av en stor tragedi då Märtas make Paul drunknade i samband med nätfiske vid Norrnäs. Dottern Viola flyttar då hem till Högen och hjälper till med hushållet och djurhållningen tillsammans med sina syskon och hjälpsamma grannar. Viola kommer även att överta föräldrahemmet och driver verksamheten med hjälp av sin make Oscar Eld. Märta börjar nu att planera för en utökning av verksamheten vid Utsikten. Hon vill bygga ett pensionat på ovasidan vägen och ansöker om bygglov. 1945 påbörjas bygget och pensionatet invigdes 1948. Mormor Märta hade nu uppnått sitt stora mål om att utveckla sin verksamhet till ett uppskattat och välbesökt pensionat under många år.

Märta flyttar till Stockholm

Märtas son Holger övertar verksamheten vid Utsiktens Turistgård under sommaren 1953. Holger är då 28 år och hade nyligen ingått äktenskap med Ingrid Kendel född och uppvuxen i Enköping. Märta lämnar Utsikten 1953 och flyttar till Stockholm där hon utbildar sig som fotvårdsspecialist och blir anställd av Stockholms Stads åldringsvård. Det fanns ett stort behov av att behandla äldre som hade besvär med sina fötter. Arbetet som fotvårdare blev mycket tungsamt för henne då många fastigheter saknade hiss och hon måste bära med sig utrustning och gå i många trapphus upp till sina kunder. Märta fick problem med sin rygg och måste sluta sin anställning som fotvårdare. Under de sista åren av sitt arbetsliv arbetade hon vid Riksarkivet

Märta Lidgren. Foto under 50-talet.

som byggdes upp under 1960 talet. Under 1968 drabbades Märta av cancer och vårdades vid Karolinska Radiumhemmet där hon avled vid 66 års ålder. Hennes dröm om att starta sin egen verksamhet, att bli något mer, uppfylldes med tiden. Tros motgångarna under 40-talet lyckades hon bygga upp sitt livsverk Utsiktens Turistgård. Hon var en kvinnlig entreprenör före sin tid. En kämpe värd att uppmärksamma.

Märtas pappa Karl Anton Olsson blev far till två flickor 1901 och 1902. Båda flickorna döptes till Märta Kristina Olsson och båda växte upp i samma by. Karl Anton fick också åtta barn i sitt äktenskap med Jenny Lidmark. Märta hade därmed 16 halvsyskon och hon kom att ha kontakt med många av dem genom åren. Mormor Märta bosatte sig på Lilla Essingen i Stockholm under slutet av 50-talet. Där bodde även hennes halvsyster Märta Kristina Olsson f. 1902 (gift Palm). Båda växte upp som grannar i Österede och de bodde grannar på Lilla Essingen under slutet av sina liv.

Text och foto: Håkan Backlund
Illustration: Lars Gustafsson

KÖTT • SKINN • CHARK

• HÄLLA GÅRD •

WWW.HÄLLAGÅRD.SE

**Din lokala
lammleverantör**

**Besök gärna vår
gårdsbutik i Åsen**

**Jeanette & Thomas
Eriksson**

070-551 67 52

En godare jul

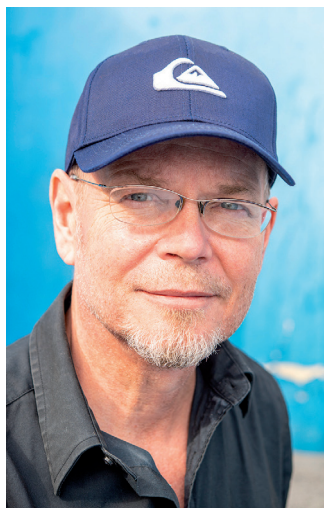
Ta med dig lite värmande glögg ut i skogen i jul.
Njut av stillheten eller dansa ett varv runt närmaste gran.

God Jul önskar vi på Norra Skog!

norraskog.se

**norra
skog**

UNIK BOK OM FOTOPIONJÄRER I MEDELPAD

Bokens författare Lars Forsstedt.

Foto: Sophia Gabrielsson.

framåt. När jag fick bekräftelse på att en fotograf hade besökt Medelpad sökte jag i kyrkoböcker, passjournaler, rådhusrätters handelsregister, lantmäteriets historiska kartsamling, litteratur, kontaktade efterlevande släktingar, besökte museer, hembygdsgårdar och fotoarkiv. Jag har regelbundet nyttjat över 150 olika register och arkiv på nätet. Eftersom fotografen själv nästan aldrig hamnade på bild blev det en extra utmaning att försöka hitta ett porträtt på vederbörande. Förutom research och skrivande har formgivning och bildrepro tagit lång tid. Under 2018 och 2019 jobbade jag i stort sett heltid med boken.

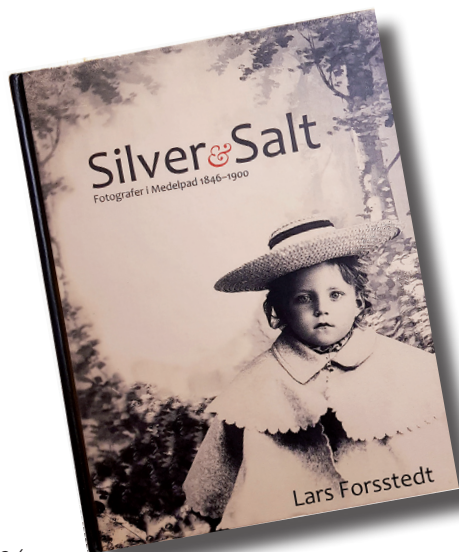
Lars Forsstedt, Stockholm / Bispfors

Inspiration till boken

När min far dog 2007 lämnade han en hög lösa fotografier och många visitkortsalbum. Stumma porträtt. Vältummade och vaxgula klenoder. Min mamma visade sig ha en avlägsen släkting som i slutet av 1800-talet var fotograf och hade ett mycket dramatiskt levnadsöde. Snart insåg jag att det fanns lite dokumenterat om de tidiga fotograferna, yrket och perioderna som de var verksamma. Efter ett inspirerande möte med fotoarkivarie Karin Sundell 2014 på Sundsvalls museums bildarkiv bestämde jag mig för att göra ett försök att skriva en fothistorisk bok om fotografins intåg i Sundsvall och Medelpad.

Många års forskning

De första fotografer var kringresande i Sverige och många hade hela Norden som arbetsfält. Fotograferna använde den framväxande dagstidningsmarknaden för att annonsera om sina tjänster när de anlände till en ny stad. Jag började med att leta fotografannonser i tidningslägg från 1860-talet och

För den intresserade kan boken *Silver & Salt, Fotografier i Medelpad 1846 – 1900* (inbunden, 267 sidor) köpas i bokhandeln, på museum i Sundsvall, Härnösand och Östersund eller beställas via Bokus till priset 199 kronor.

Boken "Silver & Salt". Format 21,5 cm x 27,5 cm.
Foto: Arne Johansson.

FOTOGRAF PETTER SÖDERLUND I LIDENSBODA

Ett gripande människoöde

Ett redigerat utdrag ur boken *Silver & Salt, Fotografer i Medelpad 1846 – 1900*

Fotografins kommersiella genombrott

Fotografen fick sitt stora kommersiella genombrott runt 1860 i samband med att formatet visitkort lanserades – en porträttbild på cirka 9x12 cm uppklistrad på styv kartong. Antalet fotografer ökade markant speciellt i storstäderna. Flera verksamma började tidigt att resa i Norrland, redan sommaren 1862 fick Ragunda besök av en kringresande fotograf. Många lockades att bli fotografer i förhoppning om goda förtjänster men några hamnade i branschen på grund av helt andra skäl. Petter Söderlund i Lidensboda [f. 1864] tillhörde den senare kategorin.

Torpare med stor familj

Från unga år var han torpare med en stor familj. Våren 1896 lämnade han det lilla jordbruket, hustrun Johanna och fem små barn – det yngsta knappt ett år gammalt – för att resa till Nordamerika. Petter var ditlockad av sin yngre bror Eric Söderlund som ägde en mindre farm i Minnesota.

Olyckshändelsen under Amerikaresan

Med rederibolaget Dominion-Linien reste Petter i maj först från Trondheim till Hull och därefter med ångfartyget Juno från Liverpool till Quebec City. Väl framme i juni var det dags att byta till tåg. En sträcka på över 250 mil för att komma till brodern i staden Wadena nordväst om Minneapolis. Reskassan var skral. Det gick att tjuvåka på tågtaken eller i olästa godsvagnar men det var lätt att bli påkommen av nitiska vakter och konsekvenserna var ytterst hårdhänta. En vanlig variant

*Fotograf Petter Söderlund 17 år.
Foto: Frida Olsson, Sundsvall.*

var istället att krypa in under tågvagnen med en brädstump som placerades mellan bromsstängerna. Där gick det att ligga på plankan utan att bli upptäckt men balansakten var fullkomligt livsfarligt. Exakt hur det gick till får vi aldrig veta men någonstans längs järnvägen ramlade Petter in under tågets stålhjul och fick båda benen överkörda.

Återvändande som invalid

De sargade benen amputerades senare strax ovanför knäna. Att han överlevde var exceptionellt och efter en lång konvalescens återvände han till Lidensboda i början av år 1898. Brodern Eric skriver med stor ruelse den 13 mars 1898: "Alla därhemma förban-

Petter Söderlunds ateljé i Lidensboda. Torpet finns kvar ännu idag. Foto: Lars Forsstedt.

nar mig för min Broder Petter miste sina ben [...] hade jag vetat vilken olycka som skulle möta honom så hade jag visst ej hjälpt honom hit det blev ej så liten förlust för mig men värre blev det för min Broder.”

Det måste ha varit en bottenlös sorg för hustrun Johanna och barnen att möta en hemvändande make och far utan pengar, ben och framtid. För en man i avsaknad av utbildning och ställning räknades bara förmågan att tåla hårt arbete. En beväring vid den här tiden skulle uppvisa ”God kroppsstyrka och vara utan lyte, fel och bräckligheter.” Utblottade människor med funktionsnedsättning var ofta helt utlämnade till fattigvården.

Petter Söderlunds benproteser. Foto: Lars Forsstedt.

Fotorörelse i Boda under många år

Petter Söderlund ville annorlunda – han fick bysmeden och tandutdragaren August Lind att tillverka två ledade järnproteser – inredde ett uthus till en enkel ateljé och startade en fotorörelse som han drev under flera år runt sekelskiftet 1900. En helt unik bedrift av en benamputerad. Han var en välkänd och omtyckt person i närområdet och många kom från andra byar för att bli porträtterad av honom. Petter Söderlund avled 65 år gammal i Boda den 8 augusti 1929.

Lars Forsstedt
Stockholm/Bispsfors

Tack till följande personer för värdefulla uppgifter:
Hans Annell, Västerås
Karin Lundström, Bispgården
Kjell Linde, Sundsvall
Stig-Olov Strandell, Sundsvall / Boda.

Lars Forsstedt - presentation

Författaren bakom livsverket ”Silver & Salt, Fotografer i Medelpad 1846 – 1900” är Lars Forsstedt, född 1956 och uppvuxen i Bispsfors vid Indalsälven i östra Jämtland. Han är utbildad vid Fotoskolan Bergnäset i Luleå och Konstfack (fotoakademien) i Stockholm. Kompletterande studier i konstvetenskap vid Stockholms universitet och fristående kurser vid Poppius journalistkola (grafisk design) och Konstfack (fotohistoria) har tillkommit med åren. Lars har varit verksam som professionell fotograf sedan 1985 med fokus på reportage i Sverige och utomlands. Han är företrädare i ett flertal bildarkiv. Utställningar, utmärkelser och stipendier har genererats genom uppdrag och egna projekt. Lars är numera bosatt i Stockholm, men återvänder gärna till Bispsfors.

Arne Johansson, Järkvissle

Patrik Sandberg
virkesköpare Liden
tel 0692-220 02

sca.com/skog

Fråga mig om ditt gallringsbehov

Ingen känner din skog som du. Men om du vill få tips på vilka åtgärder som kan öka lönsamheten så finns vi här för dig.

Kontakta oss för att höra mer om skogliga tjänster som kan öka värdet på din skogsfastighet. Din lokala virkesköpare hittar du alltid på sca.com/skog eller i Skogsvinge.

- **Grävning för grunder**
- **Vatten och avlopp**
- **Dränering**
- **Snöröjning och sandning**
- **Klippning vägar**
- **Matjordsförsäljning**

Niclas 073-044 79 42

Lasse 070-647 15 07